

№ 33 (2023) С. 278–279
National Academy of Fine Arts and Architecture
Collection of Scholarly Works
«Ukrainian Academy of Art»
ISSN 2411–3034
Website: <http://naoma-science.kiev.ua>

ORCID ID: 0000-0003-0886-6477

ORCID ID: 0000-0001-9199-0270

DOI <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2023-33-32>

Альона Летяга

*аспірантка кафедри дизайну й технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв
Alana Letyaga <lavart69@gmail.com>*

Михайло Селівачов

*доктор мистецтвознавства, професор
Національної академії образотворчого
мистецтва і архітектури
Selivatchoff <mik_sel@ukr.net>*

ПРО КУЛЬТУРОЛОГІЮ – ТЕОРЕТИКО-САТИРИЧНО

Рецензована книга¹, написана у жанрі уявного діалогу з читачем, має яскраво виражений та незвичний нині сатиричний виклад, з широким спектром поглядів і використанням розмовної лексики, поруч із складною науковою мовою та належною кількістю фахової термінології. Вже з перших сторінок упізнаємо стиль харизматичного Сергія Даниловича Безклубенка, енциклопедичного знавця мистецтва, з присутнім йому почуттям гумору та контрверсійністю.

Перед автором постало складне завдання – вкласти в обмежений обсяг книги (243 с.) усю суть такого складного за змістом і розумінням поняття, як культура. Науковець розуміє умовність і метафоричність гуманітарної термінології, тому часто вдається до оцінкових суджень. Провідною лінією є опозиція «логічного» та «хибного» в царині культурології та розмірковують про неї.

Книга складається з трьох розділів: «Пролог», «Діалоги», «Епілог». Спочатку, як у будь-якому дослідженні – постановка проблеми. Особлива увага приділена працям академіка НАН України І. Дзюби та складним і навіть болючим питанням сучасного стану культури в Україні.

¹ Безклубенко С. Д. Культурологія в сучасній Україні. Теоретико-сатирична повість у стилі hog-гог з «Прологом», «Діалогами», «Епілогом» та макабричним Кепськи-End'om. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2020. 243 с.

С. Безклубенко доводить, що культура не може бути суто етнічним поняттям, оскільки твориться на всьому просторі держави силами діячів, які належать до різних національностей. Аналізуючи основоположний вплив на культурний розвиток соціально-політичної й економічної сфери, автор не випускає водночас із поля зору мову й релігію. Наведені ним аргументи підводять до висновку, що розвиток духовної культури має зворотній вплив на матеріальну, хоч і не є вирішальним. Автор оригінально витлумачує широке та вузьке значення поняття естетики як чуттєвої сфери і науки про неї.

Другий розділ присвячено виявленню причинно-наслідкових зв'язків, які призвели до сучасного стану речей у царині культурології в країні, детальному аналізу постмодернізму та його впливу на соціокультурні процеси. Окреслюються проблеми постмодерністських засад сучасного мистецтва, науки та філософії – через звернення до публікацій низки діячів вітчизняної культури (зокрема, Т. Гуменюк, О. Забужко, Л. Костенко, Ю. Легенького) і зарубіжної (Ж. Брікмона, С. Лема, Е. Неізнаного, А. Сокала та інших).

Висувається версія, що завдяки процесу естетизації різного роду провокацій останні набувають статусу мистецтва в очах не лише обивателів, але й самих митців, які їх продукували в період постмодернізму. Вплив на науку

вбачається у «деконструкції», тобто руйнуванні та перебудові її усталеної «конструкції». Всі ті надбання, здобуті наукою за увесь час її існування, спростовуються та заміщуються псевдонауковістю. Поволі в читача виникає питання: чи не це зіграло з наукою «злий жарт», та чи не його наслідки спостерігаємо в цій галузі?

Стосовно філософії (онтології) автор висвітлює питання, що воно таке та який зв'язок має з постмодернізмом? Коротко подана типологічна «рафінація, екстрагування» наук, які свого часу вийшли з філософії, та зауважено, що наразі маємо справу з філософією в тій її частині, що висвітлює закони мислення — логіки, але не класичної, а постмодерністської. На доказ такого твердження автор влучно наводить приклад фейкової статті професора Нью-Йоркського університету А. Сокала «Порушуючи кордони: До трансформативної герменевтики квантової гравітації (Transgressing the Boundaries: Towards a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity)» (1994, опублікована в журналі «Social Texts», 1996 р.), і це доводить абсурдність постмодерну з наукового погляду. А цитати з твору Ліни Костенко «Записки українського самашедшого» (2010) взагалі демонструють усі «принади» сучасного суспільства.

Дуже відверто та без прикрас автор порівняльним методом установлює різницю між «порнографією модернізму та постмодернізму» на прикладі твору Оксани Забужко «ОЦЕ». Висвітлюючи естетику постмодернізму, С. Безклубенко репрезентує спектр поглядів різних авторів. Ознайомившись із ними, кожен зробить висновки самостійно. Не минув увагою науковець і таких нововведених понять як «інформаційне суспільство» та його ідеології.

У третій частині праці С. Безклубенко з'ясовує основні складові формування культурного процесу, надто багатого та складного за змістом. Автор одразу визначає поняття культура, намагаючись вилучити все зайве, залишаючи лише суть: культура — процес, з одного боку, перетворення зовнішнього середовища, а з іншого — перетворення себе особисто (с. 97). Аналізуючи наведені ним приклади, науковець доходить висновку, що рівень розвитку цивілізованості відносин у суспільстві та відповідне його забезпечення є ніщо інше, як результат соціокультурного процесу. А суспільна свідомість як чинник є «каталізатором» культури взагалі, її ж об'єктивізацією є обряд, що виступає засобом упорядкування суспільного співіснування людей у громаді.

У процесі своїх міркувань автор апелює до етимології поняття політичної культури громадянського суспільства як особливого явища соціальної культури. Не обходить увагою і поняття «держава» — продукт соціокультурного розвитку, розкриває історичні витоки демократії та мистецтва організації громадської думки як соціокультурного явища й різновиду суспільної свідомості. Водночас згадуються роботи філософів Х. Ортега-і-Гассета, Б. Спінози, Д. Юма. Цікавим є іронічний заклик С. Безклубенка створити Національний інститут громадської думки. Не залишено поза увагою етнонаціональний культурний процес, який розкривається через розуміння естетизації як «спонтанного процесу освоєння людей у довкіллі» з чудовим прикладом ставлення до Корану Агатангела Кримського.

Йдеться також і про «етизацію» як переворот уявлень і оцінок на прикладі сприймання одностатевих стосунків у суспільстві: те, що традиційно було неприйнятним, через систематичне нав'язування стає звичайним. Висвітлено процеси сакралізації, через проходження спочатку естетизації а потім етизації. Запитаємо принагідно себе й автора, чому непомітні спроби запровадити вітчизняні варіанти термінів, що нашою мовою подеколи неблагозвучні? Чому б не замінити «етизацію» хоча б «узвичаєнням»; «естетизацію», наприклад, «очутненням», а «сакралізацію» — старим добрим «освяченням»?

Слідом за Сергієм Даниловичем намагаємось уловити, чи може бути в культури національна визначеність? Адже «національна ідея», на його думку, не має дотичності до «загальнолюдських цінностей». Наостанок охарактеризовано державну політику щодо культури та національності, й кожен читач може зрозуміти всю серйозність ситуації в Україні.

При всьому нашому захопленні новою книгою С. Безклубенка, не досить уважне її редагування може завадити звичайному читачеві сприймати суть написаного. Втім, для реципієнта обізнаного це не є критичним, але дещо муляють око, наприклад, слова «прагуть» (с. 234), «перехільний» (с. 125), «наголувати» (с. 89), «бк» (с. 52) тощо.

Надзвичайно цінною особливістю книги є те, що вона не пропонує готових рецептів, а пробуджує співмислення, запрошує до змістовної інтелектуальної гри, коли читач може погоджуватись або заперечувати, відчувати себе у ролі співдослідника, мобілізувати свій науковий тезаурус, окреслювати власне ставлення до складних процесів у сучасній культурі.